

Posudok
na habilitačnú prácu PaedDr. Ivana Pavlova, PhD. : Profesionálny rozvoj učiteľov na Slovensku.
PdF UMB Banská Bystrica
2013

Oponentka : doc. PhDr. Marta Černotová, CSc. FHPV PU Prešov

Rozsah práce: 185 str. + prílohy

V čase nekonečných i chronicky neukončených reforiem, ktoré prebiehajú v systéme školstva na Slovensku prichádza Dr. Ivan Pavlov, PhD. s textom habilitačnej práce, ktorá sa do vedecko-pedagogickej spisby zaradí ako práca, ktorá má ambície v oblasti kontinuálneho vzdelávania učiteľov ustáliť terminológiu, zhodnotiť pozitívne výsledky ale i kriticky popísať jeho nedostatky. V texte habilitačnej práce nachádzam náležité zdôvodnený význam témy, jej možný prínos, nachádzam návrhy i podnety pre ďalšiu vedeckú diskusiu. Autor si v prvej časti opierajúc sa o domáce i zahraničné teoretické východiská pripravil pôdu pre výskumnú časť, pre kvantitatívne zistenia z terénu našich škôl. Text prináša niektoré autorove obnovené (viď. doktorandská práca Dr. I. Pavlova), ale hlavne nové návrhy, odporúčania pre prax. Z tohto uhla pohľadu môžeme jednoznačne konštatovať, že ide o tému aktuálnu, riešiacu mnohovýrovňový problém ne/efektívneho vzdelávania učiteľov, ktorý si vyžaduje radikálne riešenie – ako hovorí prof. Helus – „riešiť ho nielen lepšie, **ale ináč, po novom**“.

Dr. Pavlov vybudoval svoju habilitačnú prácu na základe dlhoročných skúseností, ktoré získal na rôznych stupňoch svojej pedagogickej práce. Jeho doterajšie pracovné skúsenosti (vzniknulé v dobe jeho pôsobenia ako radového učiteľa, cez pracovníka metodického centra na rôznych pozíciách – až po riadiaceho pracovníka a partnera MŠ SR), vyformovali i jeho názory a pedagogické presvedčenie, jeho postoje ku otázkam profesionálneho rozvoja učiteľov na Slovensku. V texte habilitačnej práce je na viacerých miestach - práve pre životnú skúsenosť - sprítomnená i skepsa autora. Veď určite nie iba rečnícke otázky, napr.: aké chceme mať slovenské učiteľstvo? aké je slovenské učiteľstvo, akým chce slovenské učiteľstvo byť? pripomínajú dobu osvietenstva, či samotného J.A. Komenského.

Autor zostavil svoju habilitačnú prácu v tradičnej štruktúre – teoretická a empirická časť. Využil princípy teoretického riešenia nastolenej problematiky na princípoch historizmu, interdisciplinarity. Obzvlášť prínosné je využitie princípu systémového chápania riešeného javu. Za pomoci metód porovnávania, analýzy, syntézy, dedukcie, indukcie, opierajúc sa nielen o pedeutologické ale i o andragogické a niektoré psychologické východiská, vyvážene zostavil teoretickú časť. Text práce prináša hlavne svojský, tvorivý návrh tzv. školocentrického modelu kontinuálneho vzdelávania učiteľov. Okrem teoretických východísk prináležiacich danej téme, autor popisuje klady a čiastkové prínosy doterajšej praxe, ale pomerne odvážne popisuje i niekoľko rokov trvajúci stav chaosu, pokusov, omylov.

Dr. Pavlov v úsilí o jednoznačnosť temotvorných pojmov upozornil na ich rôznorodé chápanie, ktoré je v teoretickom svete pedagogiky známe. Preto je z pragmatického hľadiska vítaná jeho snaha vysvetliť a ustáliť pertraktovanú terminológiu. Viacerými autorskými znázorneniami schém a modelov vnáša „jasno“ do štrukturálneho, systémového usporiadania prvkov, javov, komponentov, ktoré v systéme profesionálneho rastu učiteľov majú svoje miesto a ktoré intervenujú ako špecifické premenné v kontinuálnom vzdelávaní učiteľov. V kontexte precizovania terminológie autor výrazne naznačuje, že práve táto „drobná“ teoretická práca môže pomôcť i komplexnej zmene paradigmy profesionálneho rozvoja

učiteľov. Jej podstatu vidí predovšetkým v pochopení procesov prebiehajúcich v individuálnom profesijnom učení (str. 31). Vlastná diskusia autora o kontrastoch, napr. klady - nedostatky, direktivita – štandardizácia – diverzifikácia v referenčnom rámci kontinuálneho vzdelávania učiteľov je kompatibilná s najnovšími diskusiami európskych expertov o vzdelávaní učiteľov v budúcnosti. Títo experti medzi inými naznačujú veľmi podobné okruhy otázok: napr.: Budeme potrebovať štandardizované, či diverzifikované vzdelávanie, budeme potrebovať štátom kontrolované, riadené vzdelávanie učiteľov, alebo je potrebnejšie sebadeterminujúce vzdelávanie, je potrebné učiteľské vzdelávanie pre úroveň súčasného školstva alebo sú vážne dôvody na to, aby sa realizovala príprava a kontinuálne vzdelávanie s výraznou orientáciou na budúce školovanie, školské vzdelávanie.

Ku kapitole 1.5. habilitačnej práce: „Teoretická analýza súčasného stavu podpory profesijného rozvoja učiteľov“ vyjadrujem určitý kritický postoj. Autor v texte síce usporiadal mnohé informácie, ale domnievam sa, že obsiahly popis by bolo bývalo efektnejšie nahradiť inšpirujúcimi informáciami zo zahraničia. Dr. Pavlov v tejto časti vo veľkom objeme analyzuje dokumenty Duch školy, Konštantín, Miléniu. Vieme, že tieto materiály vznikli bez dôkladnej analýzy slovenského školstva i to, že nepriniesli veľa pokroku. Ich kritiku urobili už viacerí autori, napr. i prof. Kosová, doc. Porubský . Domnievam sa, že autor, aj keď neraz cituje Európsku komisiu a jej dokumenty, mohol viac pracovať so zahraničnými zdrojmi, hľadať inšpiráciu napr. v časopisoch Teacher Development, European Journal of Teacher Education a v mnohých iných zdrojoch, ktoré informujú o pedagogickom myslení a dianí vo svete. Kvalita habilitačnej práce by získala tvorivejší rozmer o tom, ako **kriticky ale i inšpiratívne prijať to**, čo sa realizuje v iných krajinách naozaj lepšie.

Dr. Pavlov veľmi adresne pomenoval mnohé činitele ovplyvňujúce kontinuálne vzdelávanie učiteľov. Na niektorých miestach habilitačnej práce sa ale nevyhol formálnym, menej adresným vetám o konkretizácii nápravy. Príkladom je veľmi všeobecne znejúca formulácia: „Profesijný rozvoj by mal utvárať vnútornú motiváciu“(str. 86) .

V teoretickej časti, ako sme už uviedli vyššie, autor **efektívne rozvinul** svoje predchádzajúce „staršie“ úvahy a návrhy na tzv. školocentrický model podpory vzdelávania. Svoje návrhy čerpal zo svojej publikačnej činnosti, z doktorandskej dizertačnej práce a z čiastkových výskumov, ktoré realizoval na pôde MPC. Pre pedeutologickú teóriu je podnetný napr. autorský rozbor princípov podpory profesijného rozvoja učiteľov popísaný na str. 89, ktorým končí teoretická časť habilitačnej práce. V tejto časti je identifikovateľný pozitívny vplyv **syntézy času i prežitej praxe na dozrievanie autora, ustalo vanie jeho názorov, na bohatosť jeho teoretických východísk, ktoré ovplyvnili odbornosť habilitačnej práce.**

Výskumná časť predkladanej habilitačnej práce je zameraná najmä na zmapovanie postojov učiteľov k profesijnému rozvoju. Dr. Pavlov popísal hlavné zameranie výskumu, niekoľko výskumných problémov, formuláciu ktorých však považujem za málo **exaktnú, rozvláchnu – hlavne pre účel kvantitatívneho výskumu. (str. 91)** Autor popísal metodiku výskumu na reprezentatívnej vzorke 1227 učiteľov Slovenska. Na str. 92 autor uvádza využité metód - ankety a dotazníka. Ide však o nepresné použitie terminológie – anketa a dotazník sú dve rozdielne metódy výskumu. Z prílohy je jasné, že išlo o využité dotazníka.

Kompatibilitu teoretických východísk a reálnych kvantitatívnych zistení autor dokladuje opäť jasnými autorskými schémami – ktorými naznačuje svoje chápanie popisovaných javov. Ide napr. o sieť potrieb, faktory motivácie a ďalšie premenné. Metodologický problém vidím vo formulácii položky č. 9 predmetného dotazníka, kde formuláciu v podmienovacom spôsobe (ak by som mal/a) nie je adekvátna zisteniu: Faktory, ktoré motivujú / demotivujú,.. (tab. na str. 104). Dr. Pavlov výsledkami svojho výskumu priniesol široké spektrum informácií. Niektoré už boli síce inými autormi (napr. doktorandmi) pomenované, (napr. direktívne vzdelávanie bez predchádzajúcej analýzy

potrieb, prílišná byrokracia, slabé financovanie, nekvalita vzdelávacích programov, lektorov, zlá organizácia školení, a pod.) tie však boli získané na rozhodne menších vzorkách a v regionálne zúženom teréne. Celoslovenský záber Dr. Pavlova je preto potvrdením ich validity a zároveň argumentom pre silu zovšeobecnenia a realizáciu náležitých záverov v školskej politike Slovenska. **Za prínosné** v habilitačnej práci považujem i niekoľkokrát spomenutú potrebu využívania osobnostného prístupu ku vzdelávaniu, ktorému by mali napomáhať špeciálni pracovníci - školskí poradcovia, tútori a pod. Podľa môjho názoru (i prof. Š. Šveca), by malo ísť o tzv. **pedagógov školy**, neoddeliteľnou náplňou práce ktorých by malo byť práve poradenstvo v kontinuálnom vzdelávaní sa učiteľov.

Tak ako bolo konštatované vyššie, nie skepsa, ale zdravá kritika (s ktorou súhlasím), je autorom uvádzaná i vo výskumnej časti. Ide o pomenovanie výhrad voči akreditačnému konaniu, akreditačnej komisii, absencii profesijných štandardov, nejasnosti finančných tokov a pod./ . Pomenovanie a následné **odstránenie** týchto nedostatkov by mohlo byť pragmatickým úspechom tejto habilitačnej práce .

Po formálnej stránke má habilitačná práca zodpovedajúcu úpravu, má dobre usporiadané znázornenia kvantifikovaných údajov, zreteľné grafy a schémy, je dodržaná citačná norma. V práci sa vyskytlo niekoľko neopravených preklepov slov, (nesprávne použité i-y), čo neuberá na celkovej kvalite práce,

Pre diskusiu v rámci obhajoby kladiem niekoľko konkrétnych otázok:

1/ Na str. 15 – autor uvádza analýzy tzv. **oficiálnych dokumentov**. Existujú aj neoficiálne dokumenty; kto ich pripravuje, komu slúžia?

2/ Na str. 61 sa vyjadruje ku tvorbe a uplatňovaniu profesijných štandardov. Aký je osobný postoj autora ku myšlienke, aby fakulty pripravujúce učiteľov už v štátnicovom preverovaní vedomostí a zručností študentov využívali preverovanie niektorých výkonových štandardov končiacich študentov- budúcich učiteľov?

3/ Autor bol posudzovateľom niektorých PhD. prác / T. Majerová, P. Kmet'/, ktoré odhalili, pomenovali problémy kontinuálneho vzdelávania učiteľov. V čase posudzovania bol dr. Pavlov pomerne kritický ku konštatovaniu kritiky zo strany doktorandov. Jeho habilitačná práca však prináša identifikovanie veľmi podobných javov: nízka motivácia, napr. nepripravenosť učiteľov pre kurikulárnu reformu, teda zlyhanie kontinuálneho vzdelávania v legislatívnej rovine, v prípravnej – nácvikovej oblasti, ktorá spôsobila nemálo konfliktov v školách, v celých učiteľských zboroch. Aký má autor názor na tento jav, je stále kritický ku vtedajšej kritike ?

4/ Na str. 91 si autor vytýčil čiastkový cieľ- parafrázujem:..“ porozumieť ich / učiteľskému/ pohľadu , na profesijný rozvoj a postrehnúť slabé a silné miesta.“ **Domnieva sa autor, že po vykonanej výskumnej práci, okrem kvantitatívnych zistení, porozumel svojim respondentom?** Dokonca jedna z výskumných otázok znela: „Dokážeme výskumom názorov a postojov učiteľov **porozumieť** ich motivácii pre sebarozvoj a identifikovať jeho prekážky? „ (str. 91) / Prosím o odpoveď – **porozumel autor svojim respondentom a faktorom, ktoré vymenúvali, alebo ich „ iba“ zistil?**

Záver:

Habilitačná práca PaedDr. Ivana Pavlova, PhD. v celom texte – až na spomínané rezervy práce – prináša tvorivé, samostatné, exaktné teoretické i empirické spracovanie vytyčenej problematiky.

Na základe uvedeného odporúčam, aby bol PaedDr. Ivanovi Pavlovovi, PhD. po úspešnej obhajobe a v súlade s hlasovaním Vedeckej rady PF UMB v Banskej Bystrici udelený vedecko-pedagogický titul "docent" v odbore 1.1.4 Pedagogika.

Prešov, 25.10.2013

doc. PhDr. Marta Černotová, CSc.
oponentka